

Verlag bijeenkomst

Professie en politiek

met

Geert Dales, Hans Jeekel en Caspar van den Berg

Datum: 11 mei 2011

Locatie: Goed Werk Hub, Den Haag

Op 11 mei vond de eerste bijeenkomst plaats in een serie van zes over de Beroepstrots van de Rijksambtenaar. Deze bijeenkomsten worden in de Goed Werk Hub georganiseerd. De Goed Werk Hub, een initiatief van de Stichting Beroepseer, is een laagdrempelig en sectoroverschrijdend knooppunt waar je kennis, ervaringen, analyses en ideeën met anderen kan delen en elkaar kunt ondersteunen bij concrete initiatieven.

Deze bijeenkomst richtte zich op de relatie tussen de politiek, zijnde het bestuur en de volksvertegenwoordiging, en de ambtenarij. Er waren dertig mensen aanwezig, de meesten van hen zijn rijksambtenaar of zijn nauw verbonden aan het Rijk. De bijeenkomst werd geleid door Jacques Handelé (Ministerie van Binnenlandse Zaken).

Geert Dales, onder andere oud-burgemeester van Leeuwarden en oud-wethouder van Amsterdam, was de eerste spreker die zijn visie op de relatie tussen ambtenarij en politiek uiteenzette. Dit deed hij aan de hand van de volgende vier basisprincipes:

- 1) De ambtenaar is altijd loyaal aan het politieke primaat.
- 2) Een ambtenaar dient koersvast te zijn en waar nodig tegengas te bieden
- 3) Houd als ambtenaar de rolverdeling in de gaten.
- 4) Er moet zoveel mogelijk contact plaatsvinden tussen ambtenaar en politiek.

De macht van de ambtenaar is groot, dat is een gegeven. De ambtenaar bepaalt voor een groot gedeelte de agendavorming in de politiek. Als er sprake is van een regering met een vage politieke ideologie, dan is de invloed van de ambtenaar groter. De politiek richt zich vaak op de moeilijke zaken; op de andere beleidsterreinen heeft de ambtenaar veel invloed.

Het samenspel tussen bestuurder en ambtenaar is van belang. Daarbij speelt het karakter van de betreffende personen een belangrijke rol. De loyaliteit aan het politieke primaat houdt volgens Geert Dales in dat een ambtenaar die weigert voor – bijvoorbeeld – de PVV te werken, onaanvaardbaar is. Als bestuurder is het van belang de kwaliteiten van de ambtenaar te erkennen en te benutten.

*Hans Jeekel (midden) houdt zijn betoog.
Jacques Handelé (achter) schrijft en Geert Dales (rechts) luistert*

Hans Jeekel, oud kamerlid en tegenwoordig werkzaam als topambtenaar bij Rijkswaterstaat, geeft aan dat hij als ambtenaar gezondigd heeft op de eerste regel van Dales, de loyaliteit aan het politieke primaat. Dit was nodig om te waken voor onomkeerbare beslissingen op een beleidsterrein waar de desbetreffende minister geen belangstelling voor toonde. De vraag die hierbij speelt is hoe de ambtenaar in kwestie aankijkt tegen het belang van de continuïteit van overheidsbeleid.

Hans Jeekel maakt zich zorgen over de manier waarop jonge ambtenaren tegen de Tweede Kamer aankijken. Zij zien de leden van de Kamer vaak als praatpapegaaien. Terwijl deze mensen juist het volk vertegenwoordigen. Zij zijn degenen die de wil van het volk vertolken. Impliciet beleid is van belang als het gaat om de duurzaamheid van beleid.

Caspar van den Berg, gepromoveerd op de relatie tussen bestuur en ambtenarij en universitair docent Bestuurskunde aan de Universiteit van Leiden, geeft aan dat er drie lagen ambtenaren zijn.

De *eerste* laag is de expert laag, waar de ambtenaren zitten die veel kennis van zaken hebben op een specifiek onderwerp.

De *tweede* laag bestaat uit de managementlaag en de *derde* laag is de strategische laag.

Caspar van den Berg benadrukt dat hoe meer de bewindspersonen luisteren naar de strategische laag, hoe groter de kans is op gelijkgestemden. Er is sprake van enerzijds technocratisering van de ambtenarij terwijl er anderzijds sprake is van ambtenaren die teveel meewaaieren met de politieke realiteit.

De expert laag wordt door de strategische laag vaak afgeschermd van de bewindspersonen. Dit komt voort uit een mate van angst bij de hogere ambtenaren. De verkrampte verhouding dient doorbroken te worden. Er wordt veel informatie bij de bestuurders weggehouden.

Caspar van der Berg zet zijn verhaal uiteen

Het verschil tussen bewindspersonen speelt hier een belangrijke rol. Er zijn ministers die precies weten wie ze willen spreken. In dat geval loopt de samenwerking tussen ambtenaar en politiek beter. We moeten van het idee van de verkrampde ambtenaar af.

Na de betogen van de sprekers was er ruimte voor vragen uit de zaal. Hier werd gretig gebruik van gemaakt. Uiteindelijk was gespreksleider Jacques Handelé gedwongen het enthousiasme te temperen vanwege de tijd die voor de bijeenkomst beschikbaar was.

Het beeld dat in deze bijeenkomst naar voren is gekomen is tweeledig. Enerzijds ligt het initiatief bij de bestuurders om contact te zoeken met de ambtenaren die niet tot de hoogste strategische laag behoren. Anderzijds is er bewustwording van de ambtenaar, dat het mogelijk is met de minister te praten zonder de noodzaak van tussenkomst van een hoger geplaatste ambtenaar.

Kom op voor je eigen expertise en durf die uit te dragen!

Joris Hoogbergen